

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Hieronymi Dandini Cæsenatis E Societate Iesv De Corpore
Animato Lib. VII.**

Dandini, Girolamo

Parisiis, 1611

VI. Quatenus diuersæ corporis partes vicissim agant & patiantur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95641)

constat, ex mutua membrorum actione & reactione orta.

Illius subiecti.

Illius subiectum sunt partes omnes animatae: non inquam spiritus, non humores, multo minus pili & excrementa excrementitiae (quae enim animam non habent, nec partes viuientis sunt, nec temperationis eius, quae consequitur animam, subiectum esse queunt) sed homogeneae partes & heterogeneae. Immo cum heterogeneae nil aliud sint, quam homogenearum copulatio; primum & proprium temperationis huius subiectum solum sunt homogeneae partes; secundarium heterogeneae, quatenus ex homogeneis constant.

Partes homogeneae & operandi principium.

Vnde & illud consequens est, ut quoniam viuentis temperatio ad operationem refertur, primum operandi principium sint partes homogeneae, in quibus praecipue calor est; immo & anima, quae operatur. Caro quippe gignit carnem, & reliquae partes alias sibi similes: motusque est nerui tanquam primi principij, etsi non nisi musculo, manu, aliisque heterogenea parte exerceatur: tum quod huiusmodi operationes certam quandam postulant homogenearum partium coniunctionem: tum quod praeter temperationem determinata quapiam figura indigeant.

MEMBRORVM EVAPORATIONE
quartum temperationis genus non fieri.

CAPVT V.

Tenim cum influens temperatio, de qua haecenus dictum est, a corde potissimum per arterias & spiritum ducatur: praeter eam Gentilis interpretationem faciens illius capitis, in quo Auicenna in 1. fen. primi Can. de membrorum temperatione dissentit, aliam quandam addendam esse contendit, quae per vapores, qui nullum habent proprium vas, quo continentur, membris communicetur, non ut operentur, quemadmodum prior illa; sed ut bene & commode sint, calorque in illis foueatur. Inde enim fit, ut sinistra animalium partes calidiores, quam dextrae, esse videantur: cum tamen prior ille calor in fluxu viget magis in dextris. Deinde quaedam sunt membra, quae cum pauciorum habeant spiritum, calidiora tamen sunt, quam alia, quae spiritosa magis sunt. Musculi namque mammillis circumiecti propter cordis propinquitatem calidiores lient sunt, qui plurimas habent arterias spiritu plenas. Est ossa neruique thoracis an non eandem ob causam magis calent, quam caro pedis aut manus? Nec tamen vllus est, qui carnem nesciat influente temperatione esse ac neruo calidiorum esse. Alium igitur esse oportet modum diffundendi calorem; indeque aliud temperationis genus existere. Sanè cum influens illa temperatio ad operandum tota referatur, nerui & musculi cordi propinqui *quae* minori multo calore, quam inde ducantur, operari possunt. Operantur quippe nerui & musculi magis distantes minusque calidi. Quod si operatio calore tanto non indiget, qui opportunus fuerit, non ab influente, sed ab aliqua alia temperatione ducendus est.

Ceterum intelligere oportet hoc loco, calo-

rem illum, qui a corde ad reliqua membra deriuatur, naturaliter & necessario deriuari; idque cum spiritu praesertim arterijs contento, aut etiam per solum contactum. Ut minime mirum sit, si quaedam partes alijs calidiores sint. Necessario enim fit, ut ea, quae cordi propinquiores sunt, pluresue habent arterias & copiosiores suscipiunt spiritum, calidiores item euadant: Ut tamen vnaqueque magis aut minus fuerit ad suscipiendum calorem apta; magis inquam aut minus tara & porosa. Sed prior ille modus diffundendi calorem per arterias generalis est & omnes corporis partes complectitur: posterior per contactum, quarundam propinquarum peculiaris & proprius. Quocirca prior ille temperationis animati corporis genus a ceteris diuersum constituitur existimatur; posterior hic nequaquam.

Rursum dum calor per arterias corpora nostra percurrit, aliquid semper agendo resoluunt in illis partibus, quas percurrit (hoc enim caloris proprium est) multasque euaporationes ad alias partes excirat. Sed instabiles ea sunt nulliusque penè momenti aut actionis. Quare cum ex illis parum aut nihil reliquae partes de suo statu & conditione dimoueantur, haudquaquam censentur nouam in corpore temperationem tacere.

Sinistras corporis partes calidiores esse, quam dextras, ego quidem minime verum esse iudico: cum dextras certum sit magis viuaces esse atque ad operationes omnes promptas & robustas. Aristoteles vero sinistras frigidiores esse significauit, cum in cap. 4. lib. 3. de partibus, cor scripsit aliquantulum inferiori parte ad sinistras declinare, ut earum frigus moderetur, & compenset. Ita enim fit, ut inferioris illius partis contactu, in qua maxime viget calor, propinquiores partes magis calefaciat. At ad vniuersas partes dextras copiosorem spiritum & sanguinem mittit. Atque ex his etiam intelligitur, qui fiat, ut quaequam corporis pars calidior interdum sit, quam alia, quae maiorem deberet habere calorem. Facit id cordis propinquitas, quod non solum per arterias & constituta vasa mittendo spiritum; sed solo etiam contactu calefacit. Deinde euaporatio quoque reliquarum partium propinquarum, dum eas calor in arterijs percurrit. Et quamuis tam vehemens calor non sit fortasse ad operandum necessarius, ex cordis tamen necessario agentis propinquitate necessario fit: neque inutilis est, sed promptiorem ac faciliorem reddit operationem.

Ut calor a corde diffundatur.

An sinistra an dextra partes calidiores.

QUATENVS DIVERSAE
corporis partes vicissim agant & patiuntur.

CAPVT VI.

Am verò propria singularum partium, temperatio quae sit, tum tactu & experientia cognoscimus, tum ratiocinando confirmamus. Iudicium tactus hac in re magnopere commendauit Galenus in 2. de temperamentis libro; eoque Aristoteles usus est in 2. de partibus animalium cap. 7. ut cerebri frigus demonstraret. Et quilibet facile ostendat sanguinem & spiritum esse calidos, ossa dura, frigida, & sicca; carnem mollem, humidam, & frigidam.

Ut temperatio cognoscatur.

A iij

dam. Experientia verò adipem cerebro humidiorē esse cognoscimus, quia liquefcit. Cerebrum tamen aqueum & terreum; quoniam caloris actione resoluitur, partēque aquea euaporante, subfider ea quae magis terrea est. Pilos ossibus siciores esse: nam distillando humorem quempiam & succū eduximus ex ossibus, nullum ex pilis. At si ratio accesserit, certior omnino fiet & absolutior nostra cognitio. Cum enim calor per sanguinem maximē & spiritū diffundatur à corde: quae mēbra cordi fuerint propinquiora plures spiritus & sanguinis habuerint, ceteris calidiora esse certissimē concludentur. Iecur membrum est perquam calidum: tum propter cordis propinquitatem & arterias ab eo susceptas, ob quas vltra naturalem habitum incalescit, tum quod sanguineum profus est, atque in eo propter caloris vim prima existit sanguinis officina. Contra cerebrum frigidissimum est: nam & plurimum distat à fonte caloris, & ferè sanguinis expers est. Ita propemodum partium omnium ac membrorum naturam & temperationem optimē assequemur. Eritque quod diuersitatem plurimā admiremur cum magna contrarietate coniunctam in summa pace ac tranquillitate viuere atque in totius viuētis bonum & salutem conspirasse.

An partes vicissim agant.

Propterea iure optimo dubitari potest, an cum ea naturarum diuersitate, qualitatumque contrarietate, coniuncta sit pugna actioque & passio inter vnius & eiusdem corporis partes. Hostiles enim & pugnaces qualitates nequaquam videtur posse in pace & quiete degere. Quod si inter eas perpetua sit pugna, minus benè animalium vitae prouisum fuerit: illaeque ipsae partes, quae salutis & vitae causa esse debuissent; extremam perniciem & mortem adducunt.

Gentilis opinio.

Nisi Gentilis loco antea indicato, & in tractatu, quem ipse de resistentijs propterea promulgauit, id vocasset in dubium, quod non solum suadet ratio, sed vel ipso sensu constare videtur: perfacilis esset dubitationis huius explicatio. Sed exillamuit ille corporis nostri membra nequaquam vicissim agere possunt, re ipsa corrumpendo qualitatem alterius & aliam in eo producendo; sed priuatiuè duntaxat, prohibendo, ne qualitas alia accedat. Non inquam cerebrum agere in cor, membrum illud refrigerando; sed prohibendo ne nimio actu inflammetur: quam actionem comparatiuam is appellauit. Si namque positua esset inter membra actio, perperam fuissent illa in ortu primo temperata. Siquidem vt deinceps viuere & conseruari possint, opus sit actione alterius membri retardante meliorem modo primigeniam illam constitutionem temperante. In eo etiam parum sapienter egisset natura; si & eam qualitatem inferuisset membris, quam quod nimia sit & vitæ noxia retundi mox & minui oporteat: & eam agendi vim illis posuisset, quae prorsus sit superuacanea. Aut enim dum ita agunt & patiuntur, reducuntur vnquam ad debitam & convenientem illis temperiem; aut nunquam. Si reducuntur aliquando; an non consultius fuisset ea primum ita temperata produci? Sin autem nullo vnquam tempore ad eam perducantur; frustra nimirum ac temerè agunt, cum actionis finem non assequantur. Alias quasdam propositiones ad hanc sententiam persuadendam adfert Gentilis: sed ea aut

A leuiores sunt nec difficultatem vllam continent, aut non maioris momenti, quam ea quas ipse proposui.

Aristoteles opinio.

Aristoteles autem pluribus in locis apertis verbis affirmat, mutuum esse positiuam, & contrariam actionem & passionem inter haec membra: quorum vnum, quod maiorem calorem habeat, calefaciat aliud quod frigidius sit atque ab eo vicissim refrigeretur. Sic enim cerebrum frigidum dixit aduersus cordis sedem & calorem à natura fuisse positum, vt illius calorem mitigaret ab eoque vicissim caleficeret. Et idem tum in solis sanguine præditis, hoc est calidioribus animalibus cerebrum proprie reperi, in ceteris animalibus: tum in ijs à corde ad cerebrum calefaciendum venas & arterias ascendere.

Aduersus Gentilem acriter disputauit Thomas de Garbo quaest. 33. medicinalis summa: multaque modis ostēdit veram & positiuam actionem. Quod mihi quidem certè tum naturali ratione, tum sensuum iudicio facilè demonstrari videtur. Corporis enim nostri membra non vnam & eandem omnia, sed aliam atque aliam temperationē habent, contrariisque & pugnacibus qualitibus instructa sunt. At naturalium agentium vis colliberi non potest, quominus si coniuncta sint & proxima, vt sunt membra nostra, quam vehementissimè agat omnemque suam vim in hostilem exerat qualitatem, hoc est inimicam formant quam maximè potest extinguat: & sibi similem in membri possessionem introducat. Deinde naturalis & infra temperies cerebri, carnis vniuersae, venarum, arteriarum, cartilaginum: an non frigidata est, ossisque & nervi sicca? In animali enim mortuo ita de his omnibus indicat sensus. At idē ipse quandiu animal viuat, has omnes partes calidas esse cognoscit, ossaque, & nervos humida. Ab alijs igitur membris calefiunt & humectantur. Et cor non ne caloris fons & velut calidissimum membrum non ne eum per vniuersum corpus diffundit omnetque partes calefaciat. Spiritus & sanguis in arterijs venisque contentus non ne illas calidiores facit? An non caro humida humectat ossa & nervos cutimque, quibus incumbit? Et ventriculo non benè affecto suoque munere minus perfectè fungente, oculis suffusiones accidunt, vt in 4. lib. de locis affectis cap. 1. multis ratio cinatur Galenus. Denique non ne vapores calidi ex reliquo corpore ascendentes ad caput, cerebrum calefaciunt: moxque ab eo refrigerati & in humorem pituitosum mutati, dum per inferiores partes desiliunt, vniuersum corpus refrigerant?

Veram et positiuam actionem esse.

Aristotelis autem sententiam illam de cerebri actione in cor calorisque temperatione vehementer Galenus reprehendit in 8. lib. de vtu partium cap. 2. & 3. Primum enim si calorem cordis cerebrum temperare natura voluisset, non tam procul illud à corde collocaisset: sed aut cordi circumdedisset, quemadmodum pulmones; aut in thorace saltem posuisset. Neque duo illa tam densa crassaque ossa velut sepe inter vtrumque membrum interiecisset; quorum alterum est cranium, alterum thorax; illud cerebrum vndique continens, hic cor. Non etiam inter illa iniecisset collum; idque in calidissimis animalibus, quae maiori egebant refrigeratione; & in quibusdam, tum quadrupedibus, tum volatilibus, omnino prolongum

An cerebrum calorem cordis temperet.

habent: & homini inter omnia, vt calidissimus est & ad cognoscendū atq; intelligendū natus, maximum & frigidissimum datum est, quo tum copiosum spiritum cōtineret, tum cum optimē temperaret.

Vidit etiam oculatissimus philosophus, siquid in nato frigore agere per se valeant membra; illud esse solum resistere actioni & alterius calidioris membri calori, vt temperatior fiat. Cerebrumq; frigidum sapienter pronuntiauit factum fuisse & ibi positum, vt cum calor sursum semper moueatur, maximē posset nimio cordis calori, quo in reliqua membra grassabatur, se se opponere, caloremque illum mitigando moderatam magis & mitem actionem reddere, totius corporis incolimita imago opportunam.

Actio membrorum qualis.

Quæ si ita sunt, inania primū sunt argumenta Galeni, quibus Aristotelis sententiam infirmare conatus est: totaque illa confutatio calumniosa est. Deinde duo profus intelliguntur. Alterum; actionem omnem membrorum inter se vicissim per qualitates principes alterantes, esse per se calcificationem duntaxat. Abundant enim calore omnia, quoad integram & actuatam temperationem; nec vicissim agunt, nisi quatenus vnum est altero calidius; etsi quandam in actione illa resistentiam habeant. Alterum; actionem hanc membrorum in tota vita perennem esse & continuatam; sed cum optima semper membrorum dispositione vniuersique corporis sanitate. Magna namque omnino est sanitatis latitudo, vt in corpore toto, sic in membris singulis: neque in impartibili, sed in magna quadam extensione eorum inter se proportio consistit: in qua possunt membra alijs atque alijs qualitatibus affecta sese vicissim alterare; non solum absque agrotatione vlla, immo cum optima semper habitudine. Constat corpora nostra nō in eodem semper statu versari, sed intra certos & constitutos limites diuersis modis, sine lapsu tamē in agrotationem, mutari. Licet etiam ex morbo ea conijcere, quæ in sanitate eueniunt. Fit autem per lapsum, vt ob vnus membri lapsum in qualitatem quamquam inficiantur paulatim cætera. Quidni ergo eadem hæc membrorum actio in latitudine sanitatis fieri possit? Certè conseruari nequeunt membra, nec eorum vita consistere, nisi iuuentur aliunde cordis que calore foueantur.

Duplex membrorum actio.

Quo circa duplex omnino inter membra distinguenda est actio. Quarum altera sine temperationis mutatione, sed continuo duntaxat caloris fomento consistit. Altera temperationis mutationem adducit. Prior ortum habet à corde & ad reliqua omnia pertinet membra, nec vnquam in tota vita intermittitur: immo si vel minimū intermitteretur, periret vita, calore debilitato atq; extincto. Posterior inter qualibet membra esse potest, sapèque etiam ab externis proficiscitur causis. Ita Gentilis argumentationibus satisfactum opinor.

HUMANAM TEMPERATIONEM
esse omnium perfectissimam.

CAPVT VII.

Hominem potè, de quo potissimum dicendum mihi proposui, perfectissima omnium temperatione præditum esse, consentiunt tum Galenus in 1. de temperamentis lib. cap. 6. & 9. & Auicenna in 1. fen. 1. Can. doct. 3. tum ceteri omnes. Et rationem quasi exponens idem ipse Galenus in cap. 11. lib. 13. de viū partium; Quemadmodum, inquit, simia, quod animam habeat ridiculam, corpus ob id habuit ridiculum; ita homo, quod animam haberet rationalem, ob id etiam corpus solum inter ea, quæ sunt super terram, habuit diuinum atque optimè ad animæ facultatem comparatum. Et Alexander in 1. lib. de anima cap. de olfactu, tum hoc ipso vsus est argumento; tum altero illo, quod homo propterea exquisitissimum inter animalia omnia tactum habet; quod temperatissimum habeat corpus. Quibus si addatur id, quod de vinculo & similitudine animæ & corporis philosophus prodidit in cap. 7. suæ physiognomiae, planus intellegetur, summo prius Deum consilio præstantissima omnium animæ perfectissimoque operaturæ modo corpus optimè omnium dispositū tribuisse. Nam etsi homo in quibusdam actionibus ab alijs nonnullis fortasse animalibus superetur: si tamen omnes simul cōsiderentur, quis cum non videat tum multitudine, tum præstantia omnibus anteire? Vel vnā sumas intellectiōnem (quæ est corporea operatio non est, corporeorum tamen sensuum ac phantasie præsertim opera vitur) eam omnium prætabilissimam in solo omnium animalium homine esse videbis. Si temperatio igitur ad operationem referatur, optimam omnium & perfectissimam esse humanam oportuit. At non ad operandum modò referenda est: sed multò magis ad formam, quæ operandi principium est & finis: vt per eam scilicet forma & conseruari possit & suæ naturæ conuenienter in corpore operari. Atque ex hoc ipso capite diuinitissima hominis forma perfectissimè temperatum corpus à supremo opifice Deo administratæque natura obtinuit.

Itaque si de vniuerso genere disputetur, tota temperationis perfectio ex perfectione formæ pēsanda est; eaq; iudicanda in singulis animalium speciebus perfectio esse, quæ perfectio ris est formæ & cum qua esse & operari perfectior natura potest. Quod si de speciebus singulis dicendum sit; statuendum erit, illam esse in ea specie perfectiorē, quæ illius speciei formæ magis conueniat, propiusque ad perfectissimam, quæ in ea specie esse potest, accedat. Quod à posteriori & ex operationibus colligere oportebit: eamque perfectissimam affirmare, cum qua operationes omnes illius formæ quàm optimè perficiuntur. Et quoniam vt in genere vniuerso, sic in speciebus singulis latitudo quadam est; illius medium, si de temperatione innata sermo sit, perfectissimum ferè existimabitur, tanquam ab extremis aq; ac maximè remotum.

Certè

Cur hominis corpus perfectissime temperatum.